

Jaarverslag 2002

Overzicht projecten

Volwassenen

STOPPEN-MET-ROKENCAMPAGNE (2002-2003: 'EEN OVERWINNING BEREIK JE NIET ALLEEN.')

Activiteit	Multimediale campagne
Doelgroep	Rokers met intentie om te stoppen, rekening houdend met lage welstandsgroepen.
Intermediairs/Partners	Nederlandse Kankerbestrijding/ Koningin Wilhelmina-fonds (KWF), GGD, Thuiszorg, diverse andere regionale organisaties
Doel	Het gebruik van de beschikbare ondersteuning voor stoppen met roken vergroten.
Looptijd	2001 tot en met 2003
Begroting '02	€ 580.000
Middelen	Startpakket met informatie over hulp bij stoppen. Internetsite: www.stopeffectief.nl . 0900-informatie en hulplijn. Folder over hulpmiddelen voor stoppen met roken. Poster, brochure 'Hoe en waarom van stoppen'; persoonlijk geautomatiseerd stoppen-met-rokenadvies, stoppen-met-rokencursussen, telefonische stopcoach.
Onderzoek	Marktonderzoek (2001) (Motivaction); test communicatieconcepten (2001); effectonderzoek (2001 en 2002) (Rijksvoorlichtingsdienst, Directie Toegepaste Communicatie, DTC); evaluatie startpakket; proces-evaluatie nazorg-traject (2003).
Status	Tweede campagneperiode in reeks van drie.

CURSUS 'STOPPEN MET ROKEN'

Activiteit	Regionaal georganiseerde groeps-gewijze ondersteuning.
Doelgroep	Rokers met behoefte aan intensieve ondersteuning bij stoppen.
Intermediairs/Partners	GGD, Thuiszorg, diverse andere regionale organisaties.
Doel	Effectiever maken van stoppen met roken pogingen.
Looptijd	Vanaf 1967
Begroting '02	€ 10.000 (onderdeel stoppen-met-roken campagne)

Middelen	Cursusboek: herziene versie in 1999. Training begeleiders: in 2002 hebben twee trainingen plaatsgevonden; handboek voor begeleiders. Effectiviteitonderzoek stopmethoden (1999-2001) (Katholieke Universiteit Nijmegen, KUN)
Onderzoek	In 2002 is gewerkt aan de herziening van de cursus, de materialen en de training. Tevens is een begin gemaakt met de ontwikkeling van een nieuwe marketing-aanpak. In 2003 gereed.
Status	

'ADVIES OP MAAT'

Activiteit	Persoonlijk schriftelijk stoppen met roken advies.
Doelgroep	Rokers (met of zonder stopintentie) met behoefte aan informatie over eigen rookgedrag en/of persoonlijke stoppen-met-rokeninformatie.
Intermediairs/Partners	Capaciteitsgroep GVO, UM.
Doel	Bij grote groepen rokers attitude, eigen effectiviteit en/of feitelijk rookgedrag veranderen met een laagdrempelige methode.
Looptijd	Vanaf 1998
Begroting '02	€ 120.000 (onderdeel stoppen-met-rokencampagne)
Middelen	Vragenlijsten met antwoordeveloppe, persoonlijke brieven, vragenlijst op internet en digitaal antwoord.
Onderzoek	Effectonderzoek (UM); consument-tevredenheidsonderzoek (STIVORO '98); pretest van vragenlijst en adviesbrieven (Quo-communications, IPM, '99). Effectiviteitonderzoek stopmethoden (KUN '99-'01).

TELEFONISCHE COUNSELING (PRO-ACTIEF)

Activiteit	Begeleiding door counselors vanuit adviescentrum in gemiddeld zes gesprekken.
Doelgroep	Rokers met intentie om (op korte termijn) te stoppen.
Intermediairs/Partners	European Network of Quitlines
Doel	Een toegankelijke vorm van ondersteuning aanbieden om stoppogingen effectiever te maken.
Looptijd	Vanaf 1999

Middelen	Adviescentrum met getrainde counselors die een volledig geautomatiseerd protocol, registratiesysteem en planningsysteem tot hun beschikking hebben.
Onderzoek	Effectiviteitonderzoek stopmethoden (KUN '99-'01); procesonderzoek naar uitvoerbaarheid, organisatie en onderzoek naar klantentevredenheid (Interview/NSS '00).
Status	Automatisering afgerond en volledig operationeel; extra counselors zijn geworven en opgeleid.

H-MIS (MINIMALE INTERVENTIESTRATEGIE STOPPEN-MET-ROKEN VOOR DE HUISARTSPRAKTIJK)

Activiteit	Implementatie van interventie ter verandering van rookgedrag.
Doelgroep	Rokende patiënten in de huisartspraktijk met nadruk op patiënten met aan roken gerelateerde aandoeningen.
Partners/intermediairs	Huisartspraktijken, Landelijke Huisartsen Vereniging (LHV), Nederlands Huisartsen Genootschap (NHG).
Doel	Intermediairs voorzien van een effectieve interventie en het gebruik ervan structureel inbedden.
Middelen	Mailings, vakbladen, nascholingsactiviteiten, deskundigheidbevorderingspakket, netwerk docenten H-MIS, cahier stoppen-met-roken-protocol, handleiding, interventiekaart, patiëntengids, schriftelijke geaccrediteerde nascholing.
Looptijd	Vanaf 1991
Begroting '02	€ 10.000
Onderzoek	Determinanten onderzoek, pretest materialen, effectonderzoek, implementatieonderzoek (UM/Universiteit Twente, UT); onderzoek naar implementatiemogelijkheden in het kader van de programmatische preventie (project preventie maatwerk) (UT '99).
Status	Verdere institutionalisering is ernstig vertraagd door besluit LHV-ledenraad het derde onderdeel van de programmatische preventie 'Preventie hart- en vaatziekten' (waarvan de H-MIS een

belangrijk onderdeel vormde) niet te continueren. In 2002 is de herziening van het deskundigheidsbevorderingpakket afgerond.

MIGRANTENAANPAK

Activiteit	Ontwikkeling interventies en implementatie via Voorlichters Eigen Taal en Cultuur (VETC-ers).
Doelgroep	Diverse groepen migranten.
Intermediairs/partners	GGD, diverse intermediairs van migrantenorganisaties, VETC-ers
Doel	Migranten in de eigen taal informeren over roken en stoppen met roken.
Looptijd	Vanaf 1994
Begroting	€ 70.000
Middelen	Lesmateriaal en draaiboek voor VETC-ers.
Onderzoek	Determinantenonderzoek Turken, Marokkanen, Surinamers (AMC '00).
Status	Implementeren van nieuwe aanpak via VETC-ers.

Risicogroepen

C-MIS (MINIMALE INTERVENTIESTRATEGIE STOPPEN-MET-ROKEN VOOR DE CARDIOLOGIEAFDELING)

Activiteit	Implementatie van interventie ter verandering van het rookgedrag.
Doelgroep	Hart- en vaatpatiënten.
Partners/intermediairs	Cardiologieafdelingen van ziekenhuizen, cardiologen, hart- en vaatverpleegkundigen.
Doel	Intermediairs voorzien van een effectieve interventie en het gebruik ervan structureel inbedden.
Middelen	Vakbladen, congressen, trainingen, mailings, informatiefolder, handleidingen en video voor intermediairs, brochure voor patiënten, elektronisch implementatiedossier, nieuwsbrief.
Looptijd	Vanaf 1994
Begroting '01	€ 160.000
Onderzoek	Determinanten onderzoek. (STIVORO/NIPO '94-'95); pilot met effect- en procesonderzoek (UM '95-'98); pretests materialen op vorm en inhoud onder cardiologen, hart- en vaatverpleegkundi-

Status	gen en patiënten (IPM '00); start monitoringonderzoek van de implementatie (2002). Derde jaar van een vierjarig implementatietraject dat is gestart op 1 juli 2000.
--------	---

V-MIS (MINIMALE INTERVENTIESTRATEGIE STOPPEN-MET-ROKEN VOOR DE VERLOSKUNDEPRAKTIJK)

Activiteit	Implementatie van interventie ter verandering van rookgedrag.
Doelgroep	Zwangere vrouwen en hun partner.
Partners/intermediairs	Verloskundigen.
Doel	Verloskundigen voorzien van een effectieve interventie en het gebruik ervan structureel inbedden.
Middelen	Handleiding intermediairs, training, video, zelfhulp gids, brochure voor partner, terugvalbrochure.
Looptijd	Vanaf 1996
Begroting '02	€ 155.000
Onderzoek	Pilot met effect- en procesevaluatie en pretest van materialen (UM, '95-'99); marktonderzoek naar interventie en materialen bij verloskundigen en zwangere vrouwen (2001) (Quo Communication); pretest materialen.
Status	Tweede jaar van een vierjarig landelijk implementatieproject dat is gestart op 1 januari 2001.

L-MIS (MINIMALE INTERVENTIESTRATEGIE STOPPEN-MET-ROKEN VOOR DE LONGPOLI)

Activiteit	Ontwikkeling van interventie ter verandering van het rookgedrag.
Doelgroep	Longpatiënten.
Partners/intermediairs	Astmafonds, longpoli's van ziekenhuizen, longartsen, longverpleegkundigen.
Doel	Intermediairs voorzien van een effectieve interventie en het gebruik ervan structureel inbedden.
Middelen	Voorlopige handleiding en patiëntenbrochure.
Looptijd	Vanaf 1998
Begroting '02	€ 45.000
Onderzoek	Determinantenonderzoek longartsen (UM '99); determinantenonderzoek longverpleegkundigen (Rescon '00); pilot met procese-

Status	valuatie (Rescon '01-'02). Interventie is in een pilot getest en in 2002 aangepast ten behoeve van landelijke implementatie.
--------	--

TERUGDRINGEN ROKEN IN VERSTANDELIJK GEHANDICAPTENZORG

Activiteit	Verspreiden stoppen-met-roken-interventie voor gebruik in groepen.
Doelgroep	Verstandelijk gehandicapten.
Partners/intermediairs	Groesbeekse Tehuizen.
Doel	Zorgen voor beschikbaarheid van interventies waarmee intermediairs in de verstandelijk gehandicaptenzorg het beginnen met roken kunnen ontmoedigen en het stoppen-met-roken kunnen bevorderen.
Middelen	Lesmateriaal over roken en stoppen met roken, draaiboek voor groepsondersteuning stoppen met roken.
Looptijd	Vanaf 1998
Begroting '02	€ 25.000
Status	Materialen zijn beschikbaar en verspreid.

Voorkomen meeroken

'ROKEN? NIET WAAR DE KLEINE BIJ IS.'

Activiteit	Multimediale campagne met implementatietraject voor face-to-face voorlichting.
Doelgroep	Ouders met kinderen van 0 tot 48 maanden, omgeving van deze ouders.
Partners/intermediairs	Thuiszorg (consultatiebureau-artsen en -verpleegkundigen en kraamverzorgenden), TNO PG, Astmafonds.
Doel	Blootstelling van jonge kinderen aan omgevingstabaksrook voorkomen.
Middelen	Tv-commercial via Postbus 51, brochure voor omgeving, brochure, tafelstandaard, stickers en baby T-shirt voor ouders, handleiding, poster, bureaustandaard, training voor intermediairs.
Looptijd	Vanaf 1997
Begroting '02	€ 500.000
Onderzoek	Determinantenonderzoek

Status	<p>onder ouders en intermediairs (Stivoro '99); pretest van schriftelijk materiaal (IPM, Quo-communications '97); pretest televisiecommercial (Uta Meijer Communicatieonderzoek '99); effectonderzoek: periodieke metingen door TNO PG en NIPO, implementatieonderzoek (TNO PG '99-'01).</p> <p>Multimediale campagne loopt door en implementatietraject verkeert in institutionaliseringsfase.</p>
---------------	---

Status	<p>het niet-rokenprogramma (UM '91-'97); onderzoek naar niet-rokenbeleid onder werknemers (NIPO '98 en '00); onderzoek branchespecifieke gegevens rookbeleid onder werknemers en werkgevers (NIPO '01-'02). Voorbereiding van campagne invoering tabakswet per 1-1-2004.</p>
---------------	--

ALGEMEEN

Onderzoek	Nipo-trendonderzoek
Begroting '01	€ 105.000

ROKEN IN DE PSYCHIATRIE

Activiteit	Stimuleren en ondersteunen van ontwikkeling niet-rokenbeleid.
Doelgroep	Psychiatrische instellingen.
Partners/intermediairs	Astmafonds.
Doel	Komen tot niet-rokenbeleid waarin aandacht voor voorkomen van blootstelling aan tabaksrook en stoppen met roken door medewerkers en patienten/bewoners.
Middelen	Werkboek, cursus opzetten en invoeren rookbeleid.
Looptijd	Vanaf 2000
Begroting '01	€ 15.000
Onderzoek	Inventarisatie rookbeleid in Nederlandse GGZ (Rescon '00)
Status	Interventie en draaiboek zijn beschikbaar.

Jongeren

'Us'

Activiteit	Multimediale campagne
Doelgroep	Jongeren van 12 tot 16 jaar.
Partners/intermediairs	Campagne wordt via media en buitenschoolse settings gevoerd (niet via scholen).
Doel	Onderwerp 'niet-roken' op de agenda zetten (korte termijn), upgraden van het image van de niet-roker en stimuleren van niet-rokennorm (lange termijn). regionale proef in 2002
Looptijd	Tv-commercials, radiocommercials, tv-nonspot, internetsite, diverse middelen voor acties in de directe leefomgeving van doelgroep.
Middelen	€350.000 (rest van budget rechtstreeks via VWS)
Begroting '02	Voor strategie- en conceptontwikkeling: bestaand literatuur- en determinantenonderzoek en interviews met experts van '...maar ik rook niet'-campagne. Voor ontwikkeling communicatieve uitingen: pretest jongeren, posttest jongeren. Voor campagne-effect: voor- en nameting met controlegroep (2002/2003).
Onderzoek	De regionale proef leverde significante effecten op, op houding, sociale norm en intentie niet te gaan roken. Uitwerking op landelijk niveau van de campagne wordt nagestreefd.
Status	

ROKEN EN WERKPLEK

Activiteit	Stimuleren en ondersteunen van ontwikkeling niet-rokenbeleid.
Doelgroep	Organisaties met werkplekken
Partners/intermediairs	Centrum Gezondheidsbevordering op de Werkplek (GBW), Cicon, Arbodiensten.
Doel	Komen tot niet-rokenbeleid waarin primair aandacht voor voorkomen van blootstelling aan tabaksrook en secundair voor stoppen met roken door medewerkers.
Middelen	Handleiding opzetten en invoeren niet-rokenbeleid, niet-rokenprogramma voor organisaties, internetsite.
Looptijd	Vanaf 1990
Begroting '01	€ 30.000
Onderzoek	Proces- en effectonderzoek naar

'KIM'

Activiteit	Informatie voor spreekbeurt en werkstuk.
Doelgroep	Groepen 7 en 8 basisonderwijs.
Doel	Kennis over roken en voornemen niet te gaan roken.
Middelen	Leesboekje.
Looptijd	1997-2002
Status	Vanaf 2002 alleen passieve verspreiding in verband met gereed komen nieuw lespakket.

LEERLIJN

Activiteit	Interventieontwikkeling.
Doelgroep	Groep 7 basisonderwijs – klas 3 voortgezet onderwijs.
Partners/intermediairs	Diverse experts.
Doel	Ontwikkelen van een geïntegreerd pakket interventies voor schoolse situatie waarin optimaal gebruik wordt gemaakt van het schoolse kanaal.
Middelen	Lespakketten: groep 7/8 basisonderwijs (2002), klas 1 voortgezet onderwijs (2001), klas 2 (2001).
Looptijd	1998-2002
Begroting	€ 170.000
Onderzoek	Voor leerlijn: integratie kerndoelen onderwijs, psycho-sociale ontwikkeling en determinanten van beginnen met roken (STIVORO/Stichting Leerplanontwikkeling, SLO). Voor lespakketten: pretest jongeren en docenten (Podium/UM). Effectonderzoek pakket groep 7/8 (2002 tot 2005) (TNO PG). Gastlessen.
Activiteit	Commerciële voorlichtingslessen op school.
Doelgroep	13-jarigen voortgezet onderwijs
Partners/intermediairs	BVM, een organisatie die gastlessen verzorgt.
Doel	In een omgeving van commerciële producten 'niet-roken' als wenselijke situatie neerzetten.
Middelen	Diapresentatie van enkele minuten en promotiemateriaal.
Looptijd	Jaarlijks in de periode oktober-mei.

'CODE NAME FUTURE'

Activiteit	Deelname met thema roken aan bestaande activiteiten.
Doelgroep	Leerlingen voortgezet onderwijs
Partners/intermediairs	Code Name Future.
Doel	Verdiepen van kennis en meningsvorming over roken doordat jongeren in een project zelfstandig met het thema roken aan de slag gaan.
Middelen	Een dossier met suggesties voor aanpak van een project met roken als thema.
Looptijd	Vanaf 1998 jaarlijks in de periode oktober-december.

STOPPEN MET ROKEN BIJ JONGEREN

Activiteit	Ontwikkeling en onderzoek van interventies.
Doelgroep	Jongeren van 15-19 jaar.
Partners/intermediairs	UM, Capaciteitsgroep gezondheidsvoorlichting en organisatie (GVO).
Doel	Onderzoeken of er effectieve interventies te ontwikkelen zijn.
Middelen	Brochure met basis informatie; een breed scala van middelen wordt onderzocht.
Looptijd	Vanaf 2000
Begroting '02	€ 36.000
Onderzoek	Kwalitatief (Stichting Alexander) en kwantitatief (NIPO) determinantenonderzoek, effectonderzoek (UM).

OUDERS

Activiteit	Ontwikkeling en onderzoek van interventies.
Doelgroep	Ouders van 7 tot 12-jarigen.
Partners/intermediairs	Universiteit Utrecht.
Doel	Onderzoeken of er effectieve interventies te ontwikkelen zijn.
Middelen	Brochure met basis informatie, poster, advertentie, spel.
Looptijd	Vanaf 2000
Begroting '02	€ 160.000
Onderzoek	Literatuurstudie; kwantitatief determinantenonderzoek (Universiteit van Utrecht, RUU), evaluatieonderzoek van regionale pilot.
Status	Regionale pilot.

INDIVIDUELE 'ROOK-NIET'-AFSPRAKEN

Activiteit	Beschikbaarheid materiaal.
Doelgroep	Jongeren van 8 tot 16.
Partners/intermediairs	Onder andere onderwijs en ouders.
Doel	Ondersteunen van voornemen niet te gaan roken door afspraak met iemand uit omgeving.
Middelen	Op aanvraag verspreiding naar doelgroep of intermediairs van 'rook-niet-sjek'.
Looptijd	Doorlopend
Begroting '02	€ 16.000
Status	Oriëntatie op rol van individuele niet-rokenafpraak in de toekomst.

ACTIE TEGENGIF

Activiteit	Stimuleren van klassikale niet-rokenafspraken.
Doelgroep	Klas 1 en 2 voortgezet onderwijs.
Partners/intermediairs	Trimbosinstituut/voortgezet onderwijs, docenten verzorging, GGD's.
Doel	Doelgroep spreekt af niet te gaan roken of niet met roken door te gaan.
Middelen	Mailing voortgezet onderwijs, poster voor groepsafpraak, kaarten voor individuele afspraak, informatiebrochure voor scholen, beloningen, prijsuitreiking, nieuwsbrief.
Looptijd	Derde jaar: november 2001 tot 31 mei 2002; Tweede jaar: november 2002 tot 31 mei 2003
Begroting '02	€ 172.000
Onderzoek	Pilot met effectonderzoek en procesevaluatie (TNO Preventie en Gezondheid, PG) (1998/2000). Onderzoek naar de waardering van de interventie bij leerkrachten en leerlingen in (2001) (Quo Communication).
Status	Procesevaluatie schooljaar '01-'02. In schooljaar '01-'02 1079 deelnemende klassen; in schooljaar '02-'03 1653 deelnemende klassen.

'ROOKVRIJE SCHOOL'

Activiteit	Implementatietraject
Doelgroep	scholen voor basisonderwijs en voortgezet onderwijs.
Partners/intermediairs	GGD's
Doel	Onderwijs stimuleren tot beleidsvorming rond onderwerp roken met als uitkomst: rookvrije omgeving op scholen, aandacht voor niet-roken in lessen op school, voorbeeldgedrag van volwassenen.
Middelen	Handleiding basisonderwijs, handleiding voortgezet onderwijs, poster, uitreiking predikaten, vragenlijst inventarisatie bestaand rookbeleid en feedback hierover naar scholen, controlebezoeken van scholen met predikaat 'rookvrije school'.
Looptijd	Vanaf 1997
Begroting '02	€ 150.000
Onderzoek	Implementatie- en effectonderzoek (1999 en 2001) (NIPO) en kwalitatief onderzoek (Quo-communications).
Status	In 2003 zal het tweejaarlijkse effectonderzoek plaatsvinden.

ESFA (EUROPEAN SMOKING PREVENTION FRAMEWORK APPROACH)

Activiteit	Onderzoeksproject.
Doelgroep	Eerste drie klassen voortgezet onderwijs.
Partners/intermediairs	Universiteit van Maastricht (UM), GGD's, schoolleiding.
Doel	In drie domeinen in de omgeving van jongeren (school, thuis en niet-schools) beïnvloedingsmomenten creëren om te voorkomen dat de doelgroep gaat roken.
Middelen	Een reeks van in Nederland beschikbare interventies, aangevuld met nieuw ontwikkelde interventies die in het ESFA-kader worden uitgetest zoals lespakketten voor klassen 1, 2 en 3, brochure voor ouders en brochure stoppen-met-roken.
Looptijd	1997-2002
Begroting '02	€ 60.000
Onderzoek	Procesevaluatie en effectonderzoek (UM).
Status	Project in 2002 afgerond. Eindrapport beschikbaar.

Overig

STICHTING MEDISCHE ALLIANTIE TEGEN HET ROKEN

De Medische Alliantie tegen het Roken werd in 1993 opgericht met als doel artsen, tandartsen, verpleegkundigen en andere medewerkers uit de gezondheidszorg bewust te maken van hun voorbeeldrol en, indien zij roken, hen te bewegen te stoppen. Verder wil de Alliantie hen ervan overtuigen dat het tot hun taak behoort bij patiënten aandacht te vragen voor de risico's van roken en hun te informeren over de mogelijkheden om rokers te helpen met stoppen.

Medio 2001 werd de Stichting Medische Alliantie tegen het Roken (SMATR) opgericht. De bestuursplaatsen worden grotendeels ingenomen door de leden van het voormalig Uitvoerend Comité, met als voorzitter Dr. Bob Sybesma. Het bestuur wordt aangevuld met een lid namens STIVORO en een adviserend lid benoemd door VWS. Als stichting is de Medische Alliantie in de positie om een subsidierelatie met VWS aan te gaan. Dit gebeurde dan ook in de vorm van het project Public Private Partnership waarvoor VWS in 2001 de financiën beschikbaar stelde. In dit project werken overheid, non-gouvernementele organisaties en bedrijfsleven samen aan het ontmoedigen van het roken. Via een werkprogramma worden tal van activiteiten opgezet in de wereld van de gezondheidszorg met als doel de betrokkenheid van artsen en verpleegkundigen bij het stoppen te vergroten en te faciliteren. Dit project heeft inmiddels als roepnaam Partnership Stop met Roken en loopt vooralsnog tot 31 december 2003. Drs. F.A. (Fleur) van Bladeren is als project coördinator in dienst van de Stichting Medische Alliantie.

De SMATR is, evenals STIVORO, lid van de European Network for Smoking Prevention.

Roken in Nederland

In 2001 werden de gegevens over rookgedrag in Nederland voor de tweede keer door het NIPO gemeten met behulp van de nieuwe Capi@home methode. In 2001 werd een percentage niet-rokers van 69,9% gerapporteerd. In 2002 was dat 69,3%, een verschil van 0,6%. Het verschil is niet statistisch significant. Om betrouwbare uitspraken over trends te doen zijn gegevens nodig die verzameld zijn in tenminste drie achtereenvolgende jaren. Aangezien tussen 2000 en 2001 sprake was van een trendbreuk door de overstap naar de nieuwe onderzoeksmethode, kan pas in het jaarverslag over 2003 aangegeven worden of er mogelijk sprake is van een stabilisatie, daling of stijging van het aantal niet-rokers. De verwachting is evenwel dat door de combinatie van aangescherpte regelgeving (onder meer het verbod op tabaksreclame sinds 1/1/2003, de nieuwe waarschuwingen op de pakjes sinds 1/5/2002 en de aanscherping van het rookverbod op de werkplek per 1/1/2004) en intensievere voorlichting (in 2003/2004) het percentage niet-rokers zal toenemen.

Het percentage niet-rokers onder de jongeren (10-19 jaar) is ten opzichte van vorig jaar net als bij de volwassenen niet significant veranderd. In 2002 was het percentage niet-rokers onder de 10-19 jarigen 72%, evenveel als in 1999. De resultaten geven wederom een bevestiging van de observatie dat het rookgedrag onder jongeren al jarenlang nagenoeg niet verandert. Er is sprake van periodieke schommelingen, maar over een langere periode gezien is het beeld stabiel.

Net als vorig jaar roken meisjes minder vaak dan jongens: 74% van de meisjes heeft in de afgelopen 4 weken niet gerookt tegen 71% van de jongens, een significant verschil.

Dit jaarverslag bevat actuele cijfers over de rookgewoonten in Nederland. Deze cijfers komen uit twee NIPO-onderzoeken, die sinds 1978 jaarlijks in opdracht van STIVORO worden verricht. Eén onderzoek richt zich vooral op volwassenen. Hiertoe werden in dit jaar 18.212 personen van vijftien jaar en ouder ondervraagd. Dit 'continu onderzoek rookgewoonten' wordt sinds 2001 uitgevoerd in de NIPO Capi@home-bus. De interviews vinden plaats via modem of internet. De vragenlijsten worden door de respondenten zelf ingevuld, zonder tussenkomst van een enquêteur, en teruggestuurd naar het NIPO. De resultaten worden herwogen naar provincie, gemeentegrootte, leeftijd, geslacht, gezinsgrootte, opleidingsniveau en werkzaamheid. De vraag over het roken luidde: "Rookt u (wel eens) of rookt u helemaal niet?"

Naast het onderzoek onder volwassenen verzamelt het NIPO in opdracht van STIVORO ook jaarlijks gegevens over het rookgedrag onder jongeren. Dit onderzoek is speciaal opgezet om betrouwbare en representatieve informatie te verkrijgen over rookgedrag bij jongeren. Daartoe ondervroeg het NIPO vorig jaar 4.696 jongeren van 10 tot 19 jaar. Doordat deze via straatinterviews in en rond scholen, buiten de aanwezigheid van volwasse-

nen, werden ondervraagd, geeft dit onderzoek een goed beeld van het werkelijke rookgedrag van jongeren. De vraag over het roken is afgestemd op de situatie van jongeren. Deze luidt: "Heb je in de afgelopen vier weken gerookt?" Doordat STIVORO uit gaat van niet-roken als de maatschappelijke norm, óók bij jongeren, presenteren we steeds hoeveel procent van de jongeren in de afgelopen vier weken niet heeft gerookt.

ROOKGEWOONTEN

Tabel 2 en grafiek 2 geven een overzicht van de percentages niet-rokers bij de jeugd vanaf 1982. Niet-rokers werden gedefinieerd als jongeren die de afgelopen vier weken niet hebben gerookt. Grafiek 3 toont de percentages rokers, ex-rokers en nooit-rokers in 2002. Meer gegevens over de rookgewoonten staan in feitsheets, door STIVORO uitgegeven onder de titel 'Roken. De harde feiten,' (apart voor jeugd en volwassenen).

STERFTE DOOR ROKEN

Jaarlijks berekent het RIVM (Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu) het aantal sterfgevallen in Nederland dat aan roken kan worden toegeschreven. Met ingang van dit jaarverslag wordt – in navolging van het RIVM - niet alleen de sterfte aan longkanker, COPD, coronaire hartziekten en beroerte vermeld, maar ook die van hartfalen, slokdarmkanker, strottenhoofd- en mondholtekanker. Hierdoor ontstaat een meer compleet beeld van de jaarlijkse sterfte door roken. Een andere verbetering ten opzichte van eerdere overzichten is dat het RIVM gebruik is gaan maken van meer precieze leeftijdsspecifieke relatief risico's (RR's) dan in het verleden (namelijk vier leeftijdsgroepen in plaats van twee). Er is dus ook een meer preciezer beeld ontstaan. Een opvallend gevolg van de nieuwe leeftijdsspecifieke berekeningen is dat de relatief risico's voor coronaire hartziekten en beroerte voor mensen boven de 65 lager blijken te zijn dan in voorgaande jaren werd verondersteld. Hierdoor blijkt het aantal personen dat jaarlijks ten gevolge van het roken aan deze twee aandoeningen overlijdt lager dan werd aangenomen. In 2002 overleden in totaal tenminste 20.104 mensen door het roken (Tabel 3). De sterfte door passief roken is in deze berekening buiten beschouwing gelaten.

TABAKSCONSUMPTIE

Tabel 4 en grafiek 4 geven een overzicht van het totale tabaksverbruik in Nederland, vanaf 1967. Tabel 5 toont de consumptie per roker tot en met 2002.

TABEL 1

Roken in Nederland 1958 - 2001: Percentage niet-rokers per leeftijdsgroep naar geslacht

	15-19 jr*		20-34 jr		35-49 jr		50-64 jr		65+		Totaal		
	M	V	M	V	M	V	M	V	M	V	M	V	Totaal
	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%
1958	-	-	9	54	9	68	11	82	12	95	10	71	40
1963	-	-	22	55	15	62	19	80	24	97	18	68	43
1967	42	43	21	42	20	54	18	74	17	87	22	58	40
1970	45	43	23	43	23	52	22	73	26	87	25	58	41
1975	54	52	32	42	31	84	32	71	34	88	34	60	47
1980	70	69	44	56	46	62	44	72	48	89	48	66	57
1981	73	70	51	52	50	61	49	72	49	87	53	64	59
1982	82	73	55	55	56	64	55	73	57	87	59	67	63
1983	77	72	54	52	50	61	53	75	59	88	56	65	60
1984	83	76	52	56	52	64	51	71	57	87	56	67	61
1985	78	77	54	56	52	61	53	71	58	87	57	66	61
1986	78	78	54	55	54	63	55	71	59	88	58	66	62
1987	79	78	59	58	53	63	56	69	61	88	59	67	63
1988	81	81	61	62	59	66	61	75	65	89	63	71	67
1989	83	80	63	65	58	65	63	74	66	87	64	71	67
1990	79	79	59	62	57	64	59	71	66	88	61	69	65
1991	78	81	61	63	57	63	60	72	67	87	62	70	66
1992	77	79	62	63	57	62	60	72	68	86	62	69	66
1993	76	80	60	65	60	65	62	73	70	87	63	70	67
1994	76	78	63	67	60	65	64	73	71	87	64	71	67
1995	75	79	58	64	57	62	62	73	68	86	61	69	65
1996	74	77	57	64	57	61	62	72	68	85	61	68	65
1997	74	75	61	66	59	63	65	73	72	86	63	70	67
1998	72	75	60	68	59	63	62	71	72	85	63	70	66
1999	77	72	60	67	59	64	62	69	71	86	63	69	66
2000	79	76	57	67	59	64	64	72	74	85	63	71	67
2001	73	71	62	68	60	66	69	77	82	86	67	73	70
2002	73	72	61	69	60	65	69	74	82	85	66	72	69

** De in deze tabel vermelde percentages voor 15-19-jarigen verschillen met die in tabel 2, wegens een verschil in onderzoeksmethodiek.

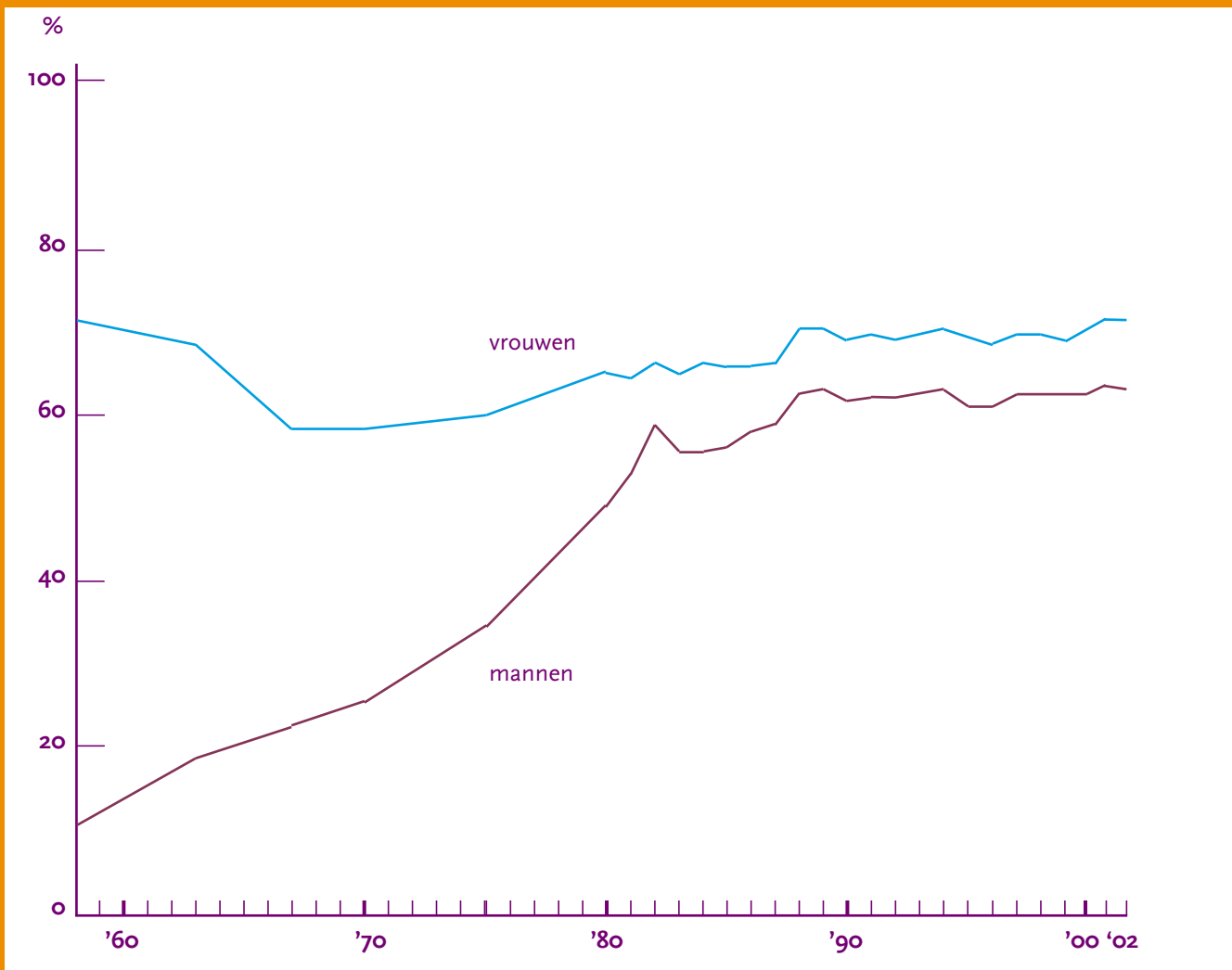
Toelichting in jaarverslag 92. Vanaf 2000 wordt in deze tabel het percentage niet-rokers vermeld, in plaats van het percentage rokers.

Daarmee komt tot uiting dat niet-roken in Nederland inmiddels de maatschappelijke norm is.

Bron: STIVORO voor een rookvrije toekomst: NIPO-enquêtes naar roken onder volwassenen, STIVORO 1979-2002; Gadourek, 'Riskante gewoonten' (1958); NOP- & TON-enquêtes (1963-1975). Deze gegevens zijn sinds 1980 gebaseerd op steekproeven van N=10.000 à 20.000

GRAFIEK 1

Niet-rokers in procenten 1958 - 2002
15 jaar en ouder, naar geslacht.

TABEL 2

Rokers in Nederland 1982 - 2002: Jongeren 10-19 jaar*

Percentage niet-rokers per leeftijdsgroep en geslacht** ('afgelopen vier weken niet gerookt')

	1982	1985	1990	1992	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
	M V	M V	M V	M V	M V	M V	M V	M V	M V	M V	M V	M V
	% %	% %	% %	% %	% %	% %	% %	% %	% %	% %	% %	% %
10-12 jaar	94 96	93 97	98 98	97 98	96 95	95 97	93 96	95 98	97 98	97 97	97 98	95 98
13-14 jaar	79 78	78 76	85 88	78 83	77 74	75 74	82 75	76 76	79 78	84 77	80 80	79 78
10-14 jaar	87 88	87 87	92 94	89 92	88 87	86 88	88 88	87 90	90 90	91 89	90 91	89 90
15-16 jaar				60 54	57 55	53 58	59 55	57 59	55 59	60 60	58 64	55 56
17-19 jaar				48 58	52 52	46 53	50 51	52 54	52 53	50 56	47 56	53 56
15-19 jaar				53 56	54 53	48 55	54 53	54 56	53 55	54 58	51 59	54 56
10-19 jaar				69 73	71 70	67 71	70 71	70 73	71 73	73 74	70 76	71 74
M+V 10-14	88	87	93	91	87	87	88	88	90	90	91	89
M+V 15-19				54	54	52	53	55	54	56	55	55
M+V 10-19				71	71	69	71	71	72	73	73	72

* Zie ook voetnoot bij tabel 1

** Vanaf 2000 wordt in deze tabel het percentage niet-rokers vermeld, in plaats van het percentage rokers. Daarmee komt tot uiting dat niet-roken in Nederland inmiddels de maatschappelijke norm is.

Bron: NIPO-enquêtes naar roken onder de jeugd. Sinds 1992 gebaseerd op steekproeven van N=5000.

GRAFIEK 2

Niet-Rokers naar leeftijd
jongeren ('afgelopen vier weken niet gerookt')

TABEL 3

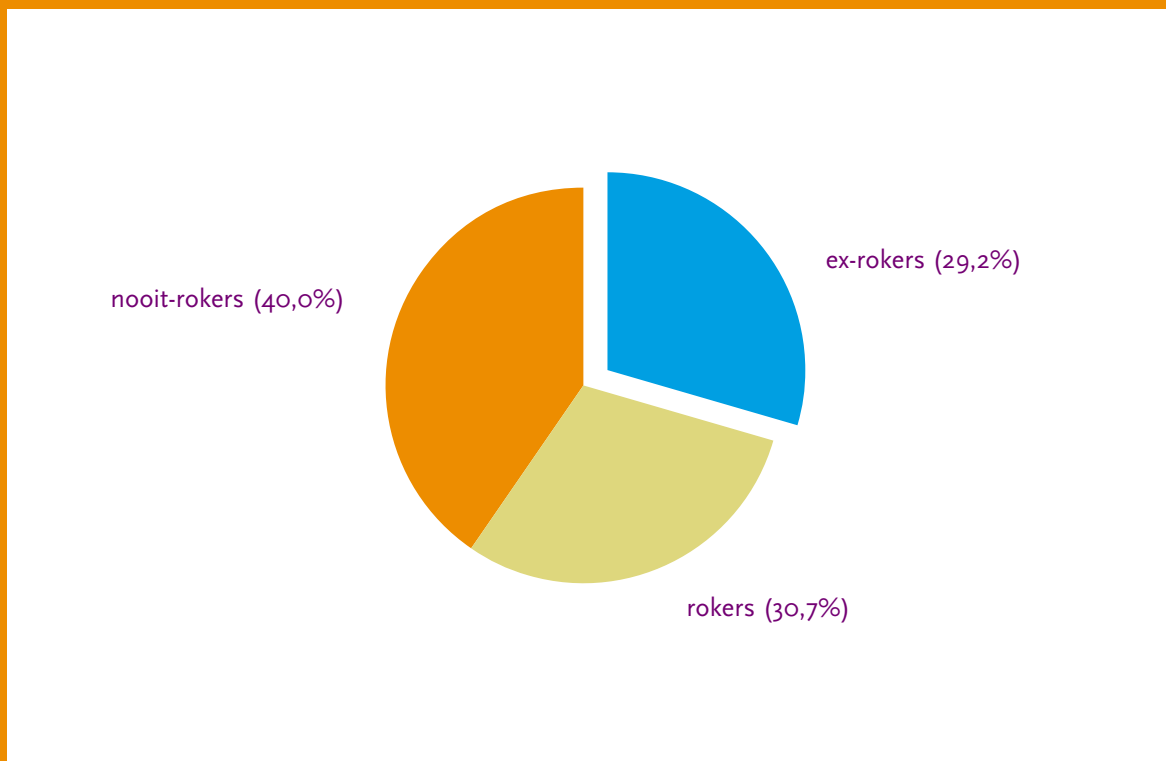
Sterfte door acht aan roken gerelateerde aandoeningen in 2002 (volwassenen 20 jaar en ouder)

	Totale sterfte		Sterfte door roken	
	Mannen	Vrouwen	Mannen	Vrouwen
Longkanker*	6.402	2.345	5.856	1.741
COPD	3.932	2.416	3.322	1.660
Coronaire hartziekten (CHZ)	9.404	7.195	2.705	962
Beroerte (CVA)	4.656	7.334	997	766
Hartfalen	2.312	3.780	420	220
Slokdarmkanker	830	328	659	204
Strottehoofdkanker	200	40	160	32
Mondholtekanker	336	164	310	91
Totaal per geslacht	28.072	23.602	14.428	5.676
Totaal	51.674		20.104	

Bron: RIVM

GRAFIEK 3

Percentage rokers, ex-rokers en nooit rokers (15 jaar en ouder) in 2002

TABEL 4

Totale sigaretten- en shagverkopen in Nederland 1967 - 2002

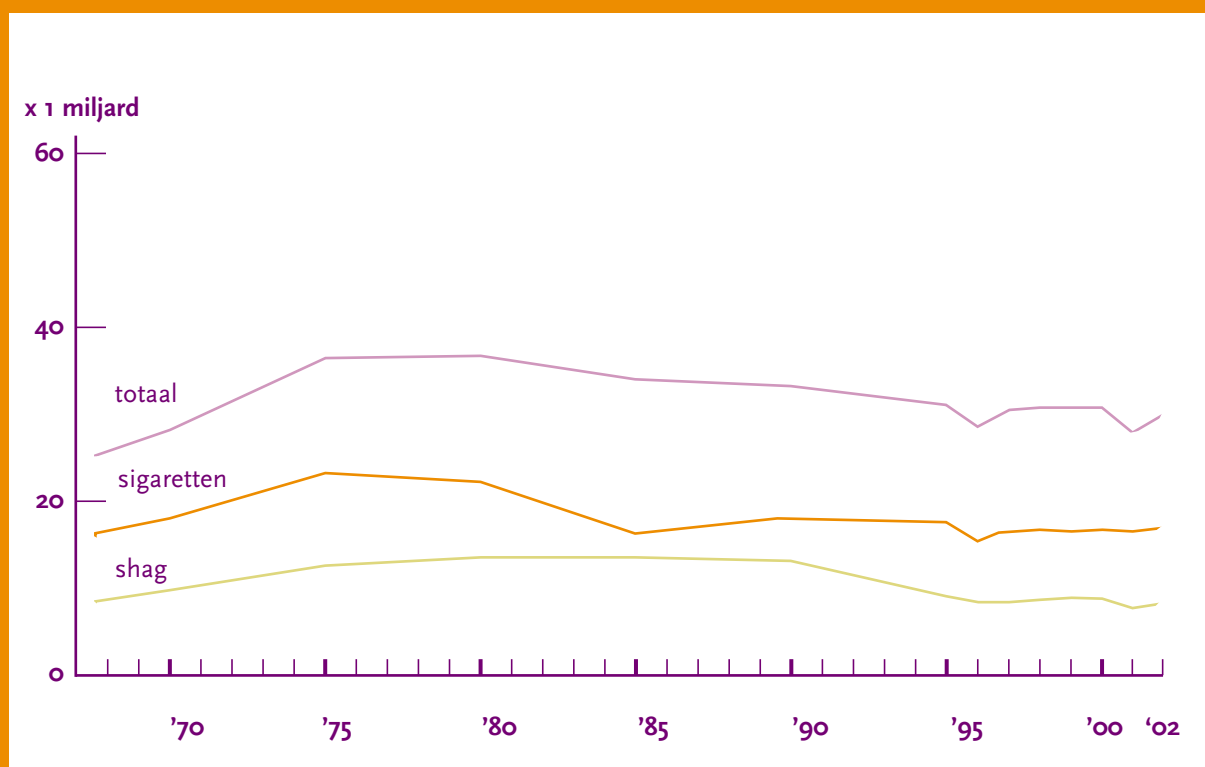
	sigaretten x 1 miljoen	shagjes* x 1 miljoen	totaal x 1 miljoen
1967	16.647	9.056	25.703
1970	18.675	9.914	28.589
1975	23.892	13.085	36.977
1980	22.975	13.935	36.910
1985	16.289	17.855	34.144
1990	17.300	16.587	33.887
1995	17.150	14.424	31.574
1996	15.425	13.576	29.001
1997	16.640	13.670	30.310
1998	16.623	13.922	30.545
1999	16.543	13.834	30.377
2000	16.679	13.681	30.360
2001	16.309	12.432	28.741
2002	16.852	13.230	30.082

* Shagverbruik is berekend op basis van 1 gram tabak per gerolde sigaret.

Bron: CBS, Gegevens banderolafgifte Ministerie van Financiën

GRAFIEK 4

Totale sigaretten- en shagverkopen in Nederland 1967 - 2002

TABEL 5

Verkoop van tabak (sigaretten en shag), per roker (15 jaar en ouder) 1967 - 2001

	Bevolking 15 jaar en ouder (x miljoen)	Consumptie sigaretten en shag (x miljard)	Totaal aantal rokers (x miljoen)	Gemiddelde verkoop per roker per jaar	Gemiddelde verkoop per roker per dag
1967	9,1	25,7	5,47	4.698	12,9
1970	9,5	28,5	5,57	5.117	14,0
1975	10,2	36,9	5,44	6.783	18,6
1980	11,0	36,9	4,75	7.768	21,3
1985	11,7	34,1	4,51	7.561	20,7
1990	12,2	33,9	4,15	8.169	22,4
1995	12,6	31,6	4,31	7.331	20,1
1996	12,7	29,0	4,4	6.590	18,1
1997	12,9	30,3	4,13	7.119	19,5
1998	12,8	30,5	4,15	7.359	20,2
1999	12,8	30,4	4,35	7.349	20,1
2000	12,9	30,4	4,19	7.255	19,9
2001	13,0	28,7	3,92	7.329	20,1
2002	13,1	30,1	4,03	7.465	20,5

Bronnen: STIVORO voor een rookvrije toekomst; CBS, Maandstatistiek bevolking; CBS, Maandstatistiek binnenlandse handel en dienstverlening

N.B. Deze gegevens hebben betrekking op de hoeveelheden tabaksproducten die volgens de banderollen aan fabrikanten en importeurs beschikbaar zijn gekomen voor binnenlands verbruik (1967 - 2002) in miljarden stuks, inclusief grensverkopen, maar exclusief smokkel. De uitkomsten kunnen daarom enigszins afwijken van de werkelijke consumptie in de genoemde periode. Shagverbruik is berekend op basis van 1 gram tabak per gerolde sigaret.

ADVIESCENTER

Bij het adviescenter van STIVORO kunnen mensen terecht met vragen over (niet-)roken en advies over stoppen met roken*). In 2002 is veelvuldig gebruik gemaakt van deze mogelijkheid.

Advies op Maat:

- 18.719 adviezen op maat zijn aangevraagd, ingevuld en verstuurd.
- Per post aangevraagd en door medewerkers adviescenter ingevuld en verstuurd: 4.254
- Per internet ingevuld en verstuurd (mogelijk vanaf november 2002): 14.465

Interactieve Voice Response systeem:

- Roken infolijn (stoppen met roken, meeroken, jeugd) 30.881 calls; 6.712 gesprekken met medewerker.
- Jeugd infolijn 1.648 calls; 431 gesprekken met medewerker.
- Infopunt roken en de Wet *) (vanaf oktober 2002) 4.984 calls; 996 gesprekken met medewerker.
- Telefonische coaching 3.003 gesprekken met medewerker.

E-mail: ontvangen vragen per e-mail

- Stoppen met Roken: 457
- Meeroken (rookbeleid): 512
- Roken en de Wet: 246 (vanaf oktober 2002)

*) Advies over stoppen met roken: telefoonnummer 0900-9390
 Informatiepunt 'Roken en de wet': telefoonnummer 0800-0600

WEBSITES IN 2002

In 2002 was het totaalbezoek aan alle sites ruim 420.000. Bijna 185.000 bezoekers bekeken meerdere pagina's en bleven langere tijd op de hele site. Dagelijks gemiddeld 1150 bezoeken waarvan 500 bezoekers meerdere pagina's bezoeken.

Piek in januari

Niet alleen de stoppen-met-roken campagne zelf trok veel verkeer, ook een "banner" – over stoppen met roken op een grote betaalde jeugdsite (TMF), droeg bij aan de topdag op 21 januari met 4957 bezoeken.

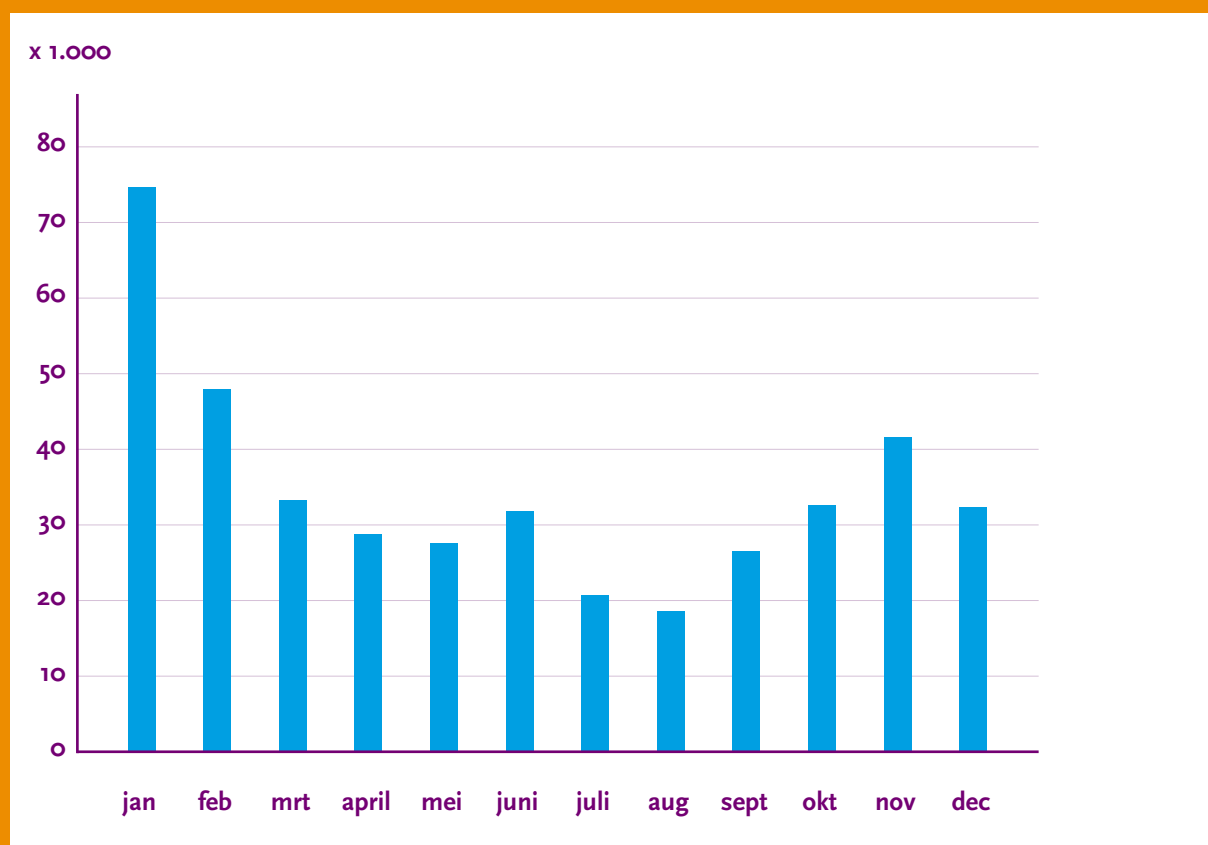
Velen bezoeken de sites inmiddels ook via een van de vele andere urls die STIVORO beheert, zoals bijvoorbeeld rokenenwerkplek.nl. In loop van het jaar is het aantal sites en pagina's verder uitgebreid en verbeterd, een continu proces.

1.000.000e

www.stivoro.nl was medio 2002 vijf jaar online, eind oktober 2002 werd het miljoenste bezoek geteld.

GRAFIEK 6

Bezoekers www.stivoro.nl 2002

BATEN

De baten bestonden in 2002 uit (in euro's):

Bijdragen van de moederorganisaties en ministerie van VWS	
Nederlandse Kankerbestrijding/Koningin Wilhelmina Fonds	397.058
Nederlands Astma Fonds	397.058
Nederlandse Hartstichting	397.058
Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport	397.058
	1.588.232
Subsidie ZorgOnderzoek Nederland (ZON)	
Subsidie ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport	1.353.878
structurele subsidies campagnes	1.361.341
Subsidie ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport voor 0900-verslavingslijnen	181.512
Doelsubsidies ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport	115.827
- Stoppen met roken pilotonderzoek	154.160
- Roken en de werkplek	25.721
- Jongerencampagne	340.335
- Voorlichting tabak	196.466
- Intensivering stoppen met roken campagne	1.242.000
- L-MIS (Longpoli)	27.000
Doelsubsidies Europese Unie (ESFA, SFCC, Euroscip)	124.980
Subsidie ZorgOnderzoek Nederland (ZON) C-MIS	40.503
Subsidie ZorgOnderzoek Nederland (ZON) V-MIS	44.368
Subsidie ZorgOnderzoek Nederland (ZON) stoppen met roken pilotonderzoek	279.445
Subsidie ZorgOnderzoek Nederland (ZON) Roken en depressie	48.457
Incidentele bijdragen van Sticking Medische Alliantie tegen roken ten behoeve van L-MIS	23.000
Incidentele bijdrage moederorganisaties Nederlandse kankerbestrijding/Koningin Wilhelmina Fonds ten behoeve van Stoppen met Roken	700.000
Totale baten	7.847.225

LASTEN

De lasten over 2002 bedroegen (in euro's):

Meerjarenprogramma		
Jeugdcampagne	1.646.309	
Volwassenencampagne	3.616.787	
		5.263.096
Ondersteunende activiteiten		
Jeugd onderzoek	86.218	
Volwassenen onderzoek	78.026	
Inhaken op de actuele ontwikkelingen	60.391	
		224.635
Overige projecten		
0900-verslavingslijnen voor informatie en advies	181.512	
ESFA-project	52.518	
C-MIS (Cardiologie)	40.503	
L-MIS	50.000	
V-MIS	44.368	
Roken en depressiviteit	48.457	
Klachtenlijn	196.466	
		613.824
Kosten van de organisatie van eigen projecten		
Personeel	1.053.165	
Huisvesting	228.853	
Organisatie- en bestuurskosten	12.222	
Kantoorkosten	260.929	
Administratie en accountant	36.562	
Afschrijvingen	19.530	
Documentatie	16.653	
Diversen (inclusief renteopbrengsten)	83.682	
		1.711.596
Totale lasten		7.813.151

ACCOUNTANTSVERKLARING

De jaarrekening 2002 met daarbij de goedkeurende verklaring van PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. ligt ter inzage op het kantoor van STIVORO voor een Rookvrije Toekomst.

Colofon

Dit is een publicatie van STIVORO voor een rookvrije toekomst

Bezoekadres

Parkstraat 83, Den Haag

Correspondentieadres

Postbus 16070
2500 BB Den Haag

telefoon (+31) (0)70.312 04 00

fax (+31) (0)70.312 04 95

info@stivoro.nl

www.stivoro.nl

© Den Haag, mei 2003

Overname van de gegevens is toegestaan met bronvermelding. Voor overname van de verhalen met auteursvermelding is toestemming nodig; het copyright berust bij de auteurs.

Samenstelling

ZINNIG Communicatie en journalistiek - Marianne Kalkman

Tekst

Martin Bril (MB), Frédérique Geerdink (FG), Marianne Kalkman (ZINNIG) (MK),
Beatrijs Ritsema (BR), Leonie van den Schoor (STUK Producties) (LVDS).

Fotografie

ANP, Lex Broere, Ronald Hoeben en Peter-Vincent Schuld.

Grafisch ontwerp en opmaak

hollandse meesters BNO, Utrecht

Drukwerk

Den Haag offset, Rijswijk